

SUZANA RUŽIČKOVÁ

- život za čembalo

igor peteh

Roditelji Suzane Ružičkove živjeli su mirno i dobro u SAD-u do 1918. godine, tj. do osamostaljenja Čehoslovačke kada su se vratili u domovinu. Vjerovali su da je nakon Prvog svjetskog rata zauvijek nastupio mir, ali prevarili su se - nažalost!

Između dva svjetska rata rodila im se kći Suzana koja je odrastala bezbrižno, okružena ljubavlju. Kao malo dijete razboljela se od teške upale pluća. Majka joj je obećala da će ispuniti svaku njenu želju ako ozdravi, i zaista, motivirana time, Ružičkova se, prema osobnoj izjavi, izliječila snagom volje i želje za učenjem glazbe. Ružičkova se rano susrela s Bachovom glazbom. Najprije je primijetila njegov nepregledan orguljski opus i poželjela svirati orgulje, ali se roditelji s njenom željom nisu suglasili jer je u crkvama hladno, a ona je uvijek bila krhka zdravlja. Zato je odabrala čembalo.

Pogoršanje životnih prilika i nagli početak II. svjetskog rata prekinuli su Ružičkovu u školovanju. Za vrijeme rata je, kao Židovka, bila u njemačkim koncentracijskim logorima u kojima je strašno propatila. Iako je nakon rata nastavila sa školovanjem, pratile su je ratne traume do kraja života. Ni poratne godine Čehoslovačkoj nisu donijele mnogo dobrog. Zemlja je bila unutar Varšavskog pakta, odnosno, kako je to slikovito definirao Churchill „iza željezne zavjese“ i te države živjele su pod „čizmom“ Sovjetskog Saveza, odnosno Staljina, koji je čvrstom rukom provodio politiku ograničenog suvereniteta država i kontrolu svih građana.

Usljed teškog rada i neishranjenosti u logorima, ruke su joj stradale do te mjere da dugo nije mogla svirati. Patila je od bolova i bolesti koje su za posljedicu imale ozbiljne motoričke smetnje. U poratnim je godinama mahnito vježbala kako bi nadoknadila ono što je propustila za vrijeme rata i uspjela je povratiti velik dio ranije stečene vještine, iako se nikada nije uspjela sasvim oporaviti. Unatoč svemu 1956. godine pobijedila je na natjecanju u Münchenu i tako sebi osigurala razvoj koncertne karijere. Ružičkovoju je to samo djelomično koristilo jer je sve do 1980-tih godina u komunističkim zemljama, u kojima je vladao režim SSSR-a, na snazi bio zakon po kojemu su inozemni honorari umjetnika pripadali državi, jedan u nizu razloga zbog kojeg su umjetnici iz komunističkih zemalja bježali na Zapad.

Unatoč svemu Ružičkova je živjela relativno mirno i sigurno. Gradila je svoju profesionalnu karijeru i stabilni privatni život. Godine 1952. udala se za svog bivšeg studenta, skladatelja Viktora Kalabisa koji je živio u dubokoj sjeni svoje slavne žene. Ipak, on je zaslužan za poticanje Ružičkove na izvedbe čembalističkih djela čeških skladatelja, uključujući njegova vlastita djela. Početkom 1960-ih njena karijera došije svoj maksimum. Surađivala je sa svim najznačajnijim i najvećim glazbenicima XX. stoljeća. Cijena je neizbježno bila vrlo visoka. Komunistički režim budno je pazio da uspjeh Ružičkove prikaže kao svoj i u svakoj je mogućoj prilici upotrijebio za svoje ciljeve. Za Čehoslovačku je naročito bila teška 1968. godina, u kojoj je Ružičkova služila kao jedna od propagandnih ikona režima koji je priređivao raskošne prigodne protokole u kojima je umjetnicu častio najvišim priznanjima. Ružičkova je isuviše propatila u

njemačkim koncentracijskim logorima da bi sebi mogla ponovno dozvoliti suprotstavljanje državnom režimu. Podredila se pasivno politici i neumorno se nastavila dokazivati kao vrsna čembalistica.

Dvadeseto je stoljeće od početka bilo nezasitno u potrebama za promjenama i ponovno ih je zahtijevalo na svom kraju. Kada je 1989. godine srušen Berlinski zid, a Sovjetski Savez se raspao i njegov utjecaj oslabio, Češka je dobila priliku stvoriti svoju državu. To je značilo da stara komunistička vlast mora otići, a nova se mora oformiti. Ružičkova je kao ugledna umjetnica sudjelovala u promjenama aktiviravši se na muzičkoj akademiji i u Češkoj filharmoniji. To joj je donijelo probleme oko reguliranja profesorskog statusa unatoč neupitno blistavoj i dokazanoj međunarodnoj karijeri. Srećom, njen ugled je bio prevelik da bi joj lokalne političke prilike mogle naškoditi. Nastavila je gotovo do smrti djelovati na različitim glazbenim poljima: kao čembalistica, glazbeni pedagog, predavač na raznim seminarima diljem svijeta, te kao članica brojnih međunarodnih prosudbenih povjerenstava. Osim toga, bila je učitelj jednom od najvećih čembalista našeg vremena, Christopheru Hogwoodu.

Nevjerojatan broj snimaka svjedoči o njenoj svestranosti, neiscrpoj radnoj i umjetničkoj energiji. Za uglednu diskografsku kuću Erato snimila je sva djela za čembalo velikog Johanna Sebastiana Bacha. Ispunila je i svoju domoljubnu zadaću snimivši djela čeških autora za Supraphon, češku nacionalnu diskografsku kuću.

U čemu je tajna njene osobnosti? Ružičkovu karakterizira vjera u život i vjera u Boga. Bog joj se ukazao glazbom, i to prije svega u djelima Johanna Sebastiana Bacha koji ju je pratio cijeli život. Osjećala je obvezu

posvetiti se Bachu i nadići patnju i traume iz mladosti. No, Ružičkova je znala da u sebi nosi dovoljno snage i sposobnost kreacije za stvaranje lijepoga. Vjerovala je da svaki čovjek može u sebi naći inspiraciju koju zlikovci ne mogu oduzeti, ma kako da nam zagorčavaju život. U tome je bit davne izreke da će ljepota iskupiti i spasiti svijet. Dokazala je da je volja za životom kroz bavljenje umjetnošću veća i jača od zla. Ona nije inovator već jako i čvrsto stablo koje glazbene plodove nesebično daruje svima kao interpret širokih interesa. Čembalistička literatura oskudijeva u djelima iz razdoblja klasike, a još više iz razdoblja romantike i čini se da čembalo skladateljima XX. stoljeća služilo kao instrument za kojim posežu onda kada se žele prisjetiti „starih“ glazbenih stilova ili žele postići egzotičan zvuk. Bila je interpret za koju su se skladatelji njenog naraštaja „otimali“, ali ih je ona izvodila gotovo nerado, jer svoje je umijeće radije pokazivala interpretacijama Bacha, Handela, Scarlattija.

Ružičkova je interpret „starog kova“. Njoj, kao ni Wandi Landowskoj, ne pripisuju se povijesno obaviještene izvedbe. Djelovale su prije nego li je suvremeni pogled na barokne interpretacije iznjedrio taj specifični pojam i novo tumačenje glazbeno-povijesnih činjenica. Ružičkova je pripadala naraštaju glazbenika koji je nakon II. svjetskog rata kretao od početka koji je značio snažni i sveobuhvatni poslijeratni obrazovni i glazbeni sustav. U tom razdoblju nije bilo realno očekivati glazbene inovacije u interpretativnom smislu. Trebalo je pričekati novu generaciju i širu razmjenu informacija putem intenzivnog razvoja audiotehnike, kao i ponovnog razvoja glazbene pismenosti u poslijeratnoj Europi koja se tek oporavljala od rata. Glazbena pismenost, kao i

obrazovanje još su bolovali od posvemašnje zapuštenosti. Ružičkova je bila u velikoj prednosti zato što je u to vrijeme već bila formirana umjetnica i vrhunski predstavnik onodobnog izvođačkog standarda te briljantni virtuoz. Nametnula je interpretacijske standarde u baroknoj glazbi, što je bilo dovoljno za vodeću poziciju među tadašnjim interpretima. Današnje je vrijeme puno kompetentnih filozofija interpretacije, od kojih se svaka želi nametnuti kao standard. U tom smislu Ružičkino sviranje djeluje precizno, ali „pomirljivo“ jer zadovoljava ukus većine starijih slušatelja koji znaju u kojem su vremenu i prilikama njene snimke nastale.

Njena su tempa sviranja „umjereno virtuozna“ i pruža „zvučnu sliku“, koja sada već pripada povijesti. To znači da novi naraštaji neće posezati za njenim interpretacijama da bi od Ružičkove nešto naučili jer su to već saznali od mnoštva drugih čembalista. No, Ružičkova je među njima najistaknutiji predstavnik svog vremena i odabranog glazbala - čembala, i nesumnjivo je vrijedi poslušati. Isto vrijedi i za snimke njenog suvremenika Jean Pierre-Rampala koji je jednakim žarom promovirao svoje glazbalo - flautu. Oni su uspjeli potaknuti masovni interes za učenjem glazbala na kojima su bili majstori. Isto se može konstatirati i za Arthura Rubinsteina i njegovu ulogu u poticanju učenja klavira.

Osim te značajne ostavštine, vrijedno je i ono što o interpretacijama možemo naučiti od Ružičkinih učenika, poglavito Christophera Hogwooda. Oni su njeno veliko postignuće, i za to joj nesumnjivo pripada zasluga.

Ružičkina je velika zasluga što je na čembalo i Bachovu glazbu skrenula pozornost u vremenima i uvjetima opće poslijeratne

egzistencijalne oskudice. Ružičkova je ostala neugašena iskra nade koja je uspješno prkosila zlu pokazavši nam da je ljepotom umjetnosti koju je stvarala moguće iskupiti svijet. Na sreću, unatoč svim nedaćama imala je bogat, dug i plodan život.

